Život v podzemí IX. – „Ochuzené“ Chebsko

Libor Dvořák, Tři Sekery

Během více než 20 let, kdy se zabývám sledováním některých bezobratlých v podzemí, jsem měl mnohokrát pocit, že na některých lokalitách stačí sledovat místní faunu dostatečně dlouho a naleznu tam prakticky vše, co mohu. Na druhou stranu jsou zase místa, kde může člověk dělat vše možné, ale počty druhů se prostě nenavýší. Jednou z takových „zakletých“ oblastí nalezneme západně od Slavkovského lesa. Pokud pominu Ašský výběžek, o kterém si možná povíme více v některém z příštích dílů, jedná se o oblast, kterou můžeme nazývat Chebskem. Oblast, která mi přirostla k srdci. Takže, když se s narůstajícím počtem kontrolovaných netopýřích zimovišť vytvořily 2 až 3 týmy, které si rozdělily sledované lokality, hlásil jsem se pravidelně na „ochuzené“ Chebsko. Proč ochuzené? Počty netopýrů i jejich druhové složení zde byly, mírně řečeno, neadekvátní počtu najetých kilometrů a strávenému času. Průzkum bezobratlých zde dopadl podobně. I z tohoto hlediska může být pro čtenáře zajímavé dozvědět se více nejen o oblastech druhově bohatých, ale i o těch „ochuzených“.

Do Chebska řadím 26 různých podzemních prostor na těchto lokalitách: Hazlov, Cheb, Kyselecký Hamr, Libá, Mýtina, Okrouhlá, Ostroh, Palič, Pomezná, Skalná, Slapany a Starý Rybník.

Jako na většině podzemních lokalit, tak i zde jsou pochopitelně nejnápadnější motýli. Ovšem „ochuzené“ Chebsko se projevuje i tady… Zatímco můry sklepní (*Scoliopteryx libatrix*) se objevují pravidelně a ve sklepení hradu v Libé jsem jednou napočítal 38 exemplářů, tak druhý všeobecně hojný druh, píďalka jeskynní (*Triphosa dubitata*), zde za celou dobu sledování byla zaznamenána jen třikrát: ve Starém Rybníce (sklepení hradu a štole) a v Ostrohu (sklepení hradu Seeberg); v posledních pěti letech ovšem nikde. Mnohem častějšími a ve vyšších počtech přezimujícími motýly jsou na Chebsku dvě babočky, babočka paví oko (*Inachis io*) s maximy 29 exemplářů ve sklepení hradu ve Skalné a 47 exemplářů ve sklepech tvrze v Okrouhlé a babočka kopřivová (*Aglais urticae*) s maximy 5 kusů v Okrouhlé a 7 jedinců na Seebergu (o babočkách více v VIII. díle seriálu Život

▲ Plochušky sedají s taškovitě překrytými křídly zcela naplocho, odtud jejich neobvyklé jméno. P. lopuchová (*Agonopterix arenella*) je jedním z nejčastěji přezimujících druhů v podzemí. Foto František Šaržík.

▲ Skelnatka západní (*Oxychilus draparnaudi*) je zajímavá jednak kobaltově modrým tělem a jednak faktem, že je dravá – živí se měkkými bezobratlými živočichy. Foto Michal Horsák.

Střevlíček *Stomis pumicatus*. Jeho prodloužená kusadla mu pravděpodobně pomáhají dobývat z ulit menší druhy plžů. Foto Stanislav Benedikt.

v podzemí). Dalším druhem motýla z podzemí na Chebsku je plochuška lopuchová (*Agonopterix arenella*), nalezená v bunkru u Mýtiny.

Brouky v podzemních prostorách pravidelně nesleduji, proto mám z Chebska jen dva záznamy. Střevlíček *Stomis pumicatus* byl nalezen ve sklepení hradu ve Skalné. Vyskytuje se ve vlhkých lesích, křovinách, na březích toků pod kameny, ale například i v hnízdech savců, proto jeho podzemní výskyt není překvapením. Slepáči rodu *Choleva* žijí často ve sklepech, štolách, jeskyních, sutích či norách savců; ve štole u Starého Rybníka jsem nalezl druh *Choleva glauca*.

Nápadnými obyvateli podzemních prostor jsou svinky (více v V. díle seriálu). Na Chebsku jsem nalezl čtyři druhy, které jsou v podzemí nejčastější. Často masově se vyskytující stínku zední (*Oniscus asellus*) jsem ve sklepení hradu ve Starém Rybníce nalezl v 90 exemplářích, stínku skvrnitou (*Porcellio spinicornis*) ve sklepení hradu v Libé s 9 jedinci, zatímco v podzemí obvykle hojnou stínku obecnou (*Porcellio scaber*) znám z podzemí Chebska z pouhých dvou nálezů.

Pod předměty na zemi se dají samozřejmě nalézt i stonožky. Ve sklepení hradu ve Starém Rybníku jsem objevil dva druhy. Klasické, všem známé stonožky patří více druhům rodu *Lithobius*. V podzemí západních Čech a i zde ve Starém Rybníku, se vyskytuje *L. lucifugus*.

Z dvoukřídlého hmyzu musím na prvním místě uvést lupici *Liancalus virens*, nalezenou ve Slapanech (více ve IV. díle), a pestřenku trubcovou (*Eristalis tenax*) známou ze dvou lokalit (více ve III. díle). Lanýžek, které často v podzemí přezimují a někdy i trvale žijí, mám za celou dobu z podzemí Chebska pouze devět záznamů pěti druhů z pěti lokalit! Nejzajímavějším nálezem je *Oecothea fenestralis*, všeobecně málo zaznamenávaný a málo známý druh, nalezený v bunkru u Mýtiny v počtu 10 exemplářů.

K dvoukřídlému hmyzu patří i komáři, na Chebsku mám doloženy čtyři druhy (o těch více někdy příště). Jejich vzdálenými příbuznými jsou bedlobytky. Zatímco komáři obvykle sedí na stěně a jejich křídla jsou složena přes sebe na hřbetě, tak bedlobytky visí za přední nohy a křídla nemají složena přesně přes sebe, takže mají přibližně vejčitý tvar. Často sedí ve velkých skupinách a při sebemenším závanu vzduchu (i od dechu badatele) se roztřesou. Je to velmi složitá skupina na determinaci, kterou musí provést specialista. Sebral jsem vzorek ve sklepě Kyseleckého Hamru a byly v něm určeny tři druhy rodu *Exechiopsis*.

Lumci (o nich více v VII. díle seriálu) jsou na Chebsku zastoupeni jen dvěma druhy, navíc jsou zde nalézáni velmi vzácně. Druh *Diphyus quadripunctorius* zde znám ze tří lokalit, o něco vzácněji se vyskytující *D. palliatorius* jen ze štoly u Starého Rybníka.

A nakonec nemohu opomenout měkkýše. V podzemí jsou nalézáni často, hojně, a na některých lokalitách ve vysokých počtech. Chebsko je ale „ochuzené“ i v tomto ohledu: za celou dobu sledování mám v celé oblasti doloženo pouze 11 druhů. Zajímavé je, že dva nejzajímavější nálezy jsou již dosti staré a pocházejí ze sklepení hradu ve Skalné, jež je dávno využíváno jako vinárna a sledovat tam jakékoliv živočichy je od té doby bezpředmětné. Prvním z těchto druhů je páskovka hajní (*Cepaea nemoralis*), která je plošně rozšířena po celém Karlovarském kraji. V podzemí je spíše vzácným hostem. Pozoruhodné ovšem je, že v tomto sklepení byla doložena trvale žijící populace, což je pro tento druh a podzemí neobvyklé. Druhým (a posledním) zajímavým plžem je pak skelnatka západní (*Oxychilus draparnaudi*), běžně se vyskytující v okolí lidských sídel a také v podzemí. Z Chebska je známa pouze ze sklepení hradu ve Skalné, ačkoliv jsem konkrétně po tomto druhu dlouho a marně pátral...

Čtenář, který se v tomto delším příspěvku o podzemí dočetl až sem, si možná řekne, že výčet druhů je dosti dlouhý, a položí otázku, proč mi připadá Chebsko „ochuzené“. Je třeba si uvědomit, že se zde bavíme o výsledcích z 26 lokalit v průběhu 20 let (samozřejmě ne vždy jsem se zúčastnil všech kontrol na všech lokalitách). Přesto je tu zarážející fakt, že nálezy některých všeobecně rozšířených a početných druhů jsou na Chebsku přinejmenším sporadické. Jako příklad uveďme píďalku jeskynní, lumky, lanýžky nebo stínku obecnou. Překvapivě nízkých počtů zde dosahuje také především můra sklepní. Proto si dovolím napsat o podzemí Chebska, že je „ochuzené“. ■

▲ Vstup do podzemí hradu Starý Rybník.
▶ Vstup do jedné z podzemních lokalit u Hazlova.
Obě fotografie Přemysl Tájek.